

Wystawa czasowa

„Z głowy prababci – czepki, kopki, klapice...”

14.07.2020 – 31.12.2020

Muzeum Okręgowego w Lesznie, dawna synagoga, ul. Narutowicza 31

Wystawa „**Z głowy prababci – czepki, kopki, klapice...**” prezentuje kobiece tiulowe nakrycia głowy, charakterystyczne dla wielkopolskiej wsi XIX i I połowy XX wieku. Kunsztowne przykłady ludowego rękodzieła tworzone przez dawne czepczorki czy kopczorki, noszone przez kobiety zwykle w sytuacjach świątecznych, obrzędowych, wprowadzają w świat tradycyjnej kultury i estetyki, a także zapomnianych zwyczajów.

Współcześnie moda to zjawisko złożone, ściśle powiązane ze stylem życia, oscylujące pomiędzy ulotnymi trendami, a indywidualnym stylem wyrażającym osobowość, to sztuka wyboru z niezliczonych możliwości. Tradycyjna kultura chłopska rządziła się zupełnie odmiennymi prawami. Tu wszelkie zmiany zachodziły powoli, ustalone przez grupę społeczną wzorce trwały przez pokolenia, a odstępstwa podlegały sankcjom. Rozkwit polskiego stroju ludowego przypadł na II połowy XIX w. W Wielkopolsce jednym z jego najbardziej charakterystycznych elementów były czepki okalające kobiece twarze białym tiulowym obłokiem.

W etnograficznych zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie znajduje się bogata kolekcja czepków, kopek i innych rodzajów kobiecych nakryć głowy, reprezentujących subregiony południowo-zachodniej Wielkopolski. Dzięki zabiegom konserwatorskim prowadzonym w ostatnich latach odzyskały one dawną świetność, co umożliwiło zaprezentowanie ich na poświęconej im wystawie. Niezwykłe konstrukcje, okazałe kształty, misterne ręczne hafty sprawiają, że obiekty te zachwycają, ukazując jednocześnie odmienną dawną kulturę wsi. Każdy czepki to swoista opowieść, można bowiem odczytać z nich szereg informacji np. dotyczących pochodzenia, wieku, pozycji czy ról pełnionych przez jego użytkowniczki. Wystawa ukazuje fragment świata, który odszedł już w zapomnienie, ale wciąż może nam służyć dając ciekawą perspektywę spojrzenia na to, jak wyrażamy swoją tożsamość.

Zachwycające formą muzealia prócz należytego wyeksponowania, zasługują także na prezentację w nowoczesnym katalogu. Przygotowywana publikacja zawierać będzie teksty poświęcone kolekcji z tłumaczeniami, fotografie muzealiów wraz z notami katalogowymi, a także wzornik haftów i słownik rysunkowy. Katalog powstaje w wyniku dofinansowania w ramach programu „Wpieranie działań muzealnych” Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz dotacji Samorządu Województwa Wielkopolskiego. W ramach promocji, planowane są także wydarzenia towarzyszące, popularyzujące tradycję ludową, w tym prelekcje, koncerty i warsztaty. Zarówno wystawa jak i katalog to inicjatywy, które będą wpisywać się w całoroczne obchody 70-lecia istnienia Muzeum Okręgowego w Lesznie.

Patronat honorowy nad wystawą i katalogiem objęli: Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Narodowy Instytut Dziedzictwa i Marszałek Województwa Wielkopolskiego.

Rolę patronów medialnych przedsięwzięcia pełnią: TVP Kultura, Kultura u Podstaw, Radio Poznań, Radio Eska, Radio Elka, Głos Regionu, gazeta ABC, gazeta Leszczyński.

Program wydarzeń towarzyszących wystawie
„Z głowy prababci – czepki, kopki, klapice”
wraz z promocją katalogu pod tym samym tytułem

- do 30.09.2020 wydanie katalogu wystawy „Z głowy prababci – czepki, kopki, klapice” (A 4, 230 str., nakład 1000 egz.) Katalog będzie zawierał dwa artykuły na temat kolekcji ludowych nakryć głowy ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Lesznie i ich konserwacji wraz z tłumaczeniami na jęz. angielski i niemiecki, noty katalogowe eksponatów, fotografie 120 obiektów, mały słownik, opracowane plastycznie rysunkowe wzory haftów występujących na przedstawianych muzealiach. Katalog będzie dostępny bezpłatnie, udostępniony zostanie na stronie internetowej muzeum wraz z nagraniem lektorskim fragmentów czytanych tekstów w ramach tegorocznych obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa pod hasłem „Moja droga”.

- wydarzenia promujące katalog (sierpień-listopad 2020):

- spotkanie promocyjne: występ Biskupiańskiego Zespołu Folklorystycznego z Domachowa i Okolic, który zaprezentuje biskupiańskie stroje, tańce i przyśpiewki, prelekcja Beaty Kabąły na temat zwyczajów związanych z kopkami czy klapicami i ich wykonywaniem.

- spotkanie promocyjne: warsztat haftu prowadzony przez lokalną twórczynię Alicję Gniazdowską na podstawie wzornika z katalogu, prelekcja Izabeli Gbór na temat konserwacji ludowych nakryć głowy.

Dodatkowe wiadomości o wystawie i katalogu

Wystawa i katalog „**Z głowy prababci – czepki, kopki, klapice**” prezentują fragment bogatej kolekcji ludowych kobiecych nakryć głowy ze zbiorów etnograficznych Muzeum Okręgowego w Lesznie. Ukazane zostaną muzealia, które dzięki zabiegom konserwatorskim prowadzonym od 2017 roku, odzyskały dawny wygląd, w liczbie ok. 120 sztuk.

Początki kolekcji ludowych nakryć głowy sięgają lat 50. XX w. Zainicjował ją wieloletni dyrektor Muzeum Okręgowego w Lesznie – dr Stanisław Chmielowski, etnograf i badacz wielkopolskiego stroju ludowego. Obecnie liczy ona blisko 300 sztuk. Tiulowe czepce to jedne z najbardziej charakterystycznych elementów stroju ludowego noszonego powszechnie przez kobiety na wielkopolskiej wsi. Zbiór zawiera obiekty pochodzące od XIX do połowy XX w., głównie z południowo-zachodniej Wielkopolski. Zróżnicowane formy kobiecych nakryć głowy (czepki, kopki, krymy, klapice itd.) są unikatowymi przykładami ludowego rękodzieła. Wykonane są one najczęściej z delikatnego tiulu czy batystu, zdobione białym ręcznym lub maszynowym haftem, misternie układanymi tiulkami, okapami, grzebieniami, wstążkami, przytrzymywane na głowie za pomocą długich, haftowanych wiązań. Kunsztowne przykłady ludowej twórczości opowiadają o życiu mieszanek dawnej wielkopolskiej wsi, są one nośnikami znaczeń i kontekstów, przedmiotami dziedzictwa kulturowego. Wieńczyły one wizerunek kobiet niosąc w sobie bogactwo treści, informując o pochodzeniu, pełnionych rolach, pozycji, statusie materialnym czy wieku, wyrażając również specyficzną estetyczną wrażliwość i dbałość o detal.

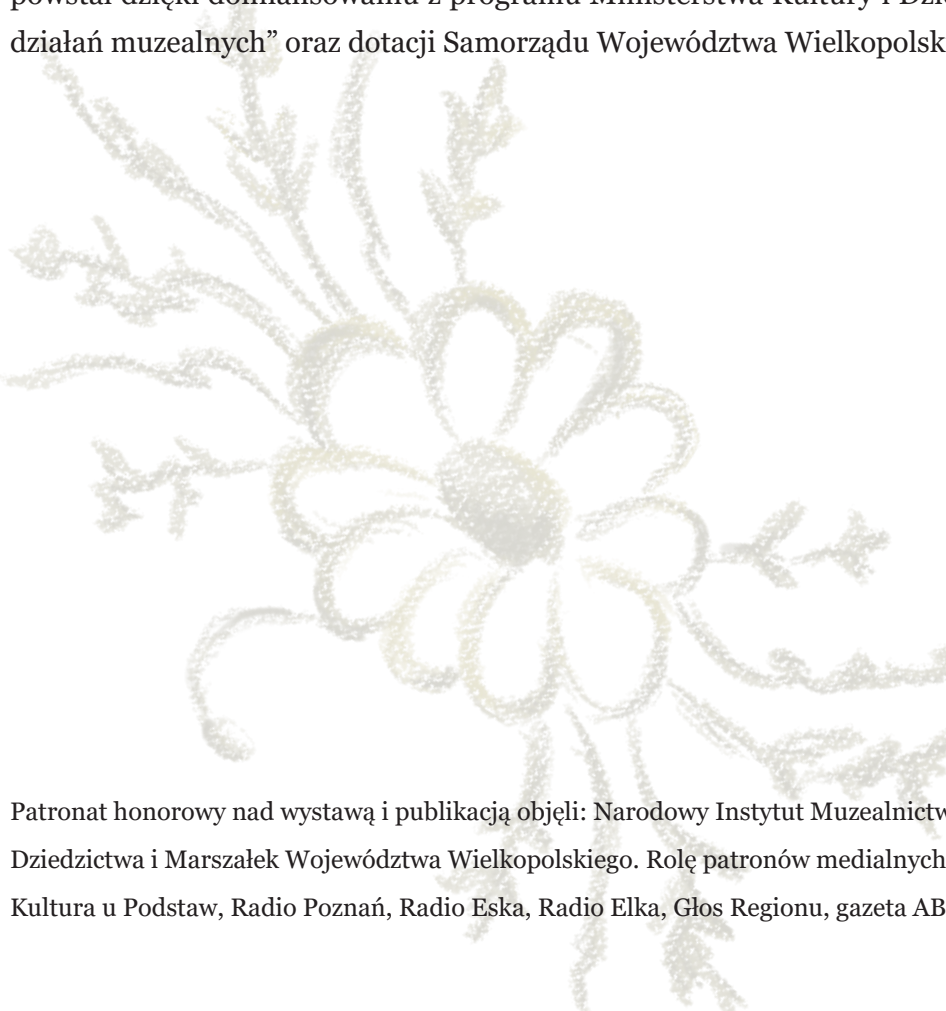
Ze względu na zły stan zachowania i duży stopień zabrudzenia pozyskiwanych do zbiorów obiektów nie były one udostępniane. Dzięki programowi konserwacji 2017-2019, znaczna część kolekcji odzyskała walory ekspozycyjne i zostanie zaprezentowana na poświęconej im wystawie. Wydanie katalogu pozwoli na promocję kolekcji wśród szerokiego grona odbiorców również po zakończeniu wystawy. W katalogu wystawy ludowych nakryć głowy zamieszczone zostaną fotografie muzealiów pochodzące z zasobów muzeum. Obiekty podzielone zostaną ze względu na subregiony południowo-zachodniej Wielkopolski i wynikające z nich różnice w formach, kształtach czy zdobnictwie. Wyodrębnione zostaną grupy: włoszakowicka, kościańska, kąkolewska, poniecko-krobska, człocka i hazacka. W katalogu zamieszczone zostaną dwa artykuły. Tekst etnograficzny poświęcony zostanie kolekcji ludowych nakryć głowy ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Lesznie, z uwzględnieniem ich zróżnicowania, a także różnym aspektom ich funkcjonowania w tradycyjnej kulturze chłopskiej. Drugi tekst podejmie temat od strony konserwatorskiej, przybliży problemy związane z działaniami mającymi na celu zachowanie pierwotnego wyglądu muzealiów, a także tajniki warsztatu współczesnej „kopczorki”. Teksty te przetłumaczone zostaną na język angielski i niemiecki, dzięki czemu publikacja przybliży to ciekawe zjawisko polskiej kultury tradycyjnej obcokrajowcom odwiedzającym muzeum. Załączony zostanie również słownik z objaśnieniami specjalistycznego nazewnictwa, a także spisy obiektów prezentowanych w katalogu i pozostałych ilustracji. Obok fotografii poszczególnych muzealiów zamieszczone zostaną opracowane plastycznie wzory zdobiących je haftów, które umożliwią ich praktyczne wykorzystanie – skopiowanie, co przyczyni się do propagowania regionalnego dziedzictwa. Ponadto katalog ilustrowany będzie wizerunkami pochodzącymi z muzealnych zbiorów (fotografie, obrazy) przedstawiającymi kobiety w tiulowych nakryciach głowy, które rzucą światło na sposoby i konteksty ich użytkowania. Opracowana zostanie również graficzna mapa południowo-zachodniej Wielkopolski z miejscowościami, z których pochodzą muzealia i ich przykładowe wizerunki

odpowiadające danej okolicy. Stworzony zostanie rysunkowy słowniczek z poszczególnymi rodzajami nakryć głowy i ich elementami konstrukcyjnymi, który uczyni temat bardziej zrozumiałym i przystępnym. Atrakcyjny wydawniczo katalog przybliży muzealną kolekcję szerokiej publiczności – zarówno jako materiał naukowy, jak i edukacyjny, związany z lokalnym dziedzictwem kulturowym, służący zarówno specjalistom, regionalistom, zespołom folklorystycznym, nauczycielom, studentom i uczniom, a także lokalnym odbiorcom oferty muzealnej i turystom odwiedzającym Muzeum Okręgowe w Lesznie. Publikacja umożliwi szeroki dostęp do skarbnicy wzorów ludowych, hafty mogą być inspiracją dla współczesnego wzornictwa, propagować dziedzictwo regionalnej estetyki, popularyzować wielkopolskie wzory.

Publikacja w nowoczesny, atrakcyjny, a jednocześnie przystępny sposób opowie o niezwykle charakterystycznych elementach wielkopolskich strojów ludowych, jakimi były, okalające głowy mieszkanki wsi fantazyjnym białym obłokiem, kopki, czepki i inne tiulowe nakrycia głowy. Katalog zaprezentuje wielką różnorodność ich form, krojów i sposobów dekorowania. Przede wszystkim ukaże bogactwo wielkopolskiego haftu, który może być inspiracją dla współczesnego wzornictwa z nurtu etnodizajnu. Poznawanie regionalnej estetyki wzmocni poczucie lokalnej przynależności, ułatwi zbiorową identyfikację. Katalog przyczyni się do kształtowania świadomości historycznej i budowania tożsamości kulturowej, tak ważnej we współczesnej przestrzeni społecznej. Jednocześnie będzie propagował regionalną tradycję i w ciekawy sposób pozwoli zagłębić się w zapomniany świat dawnej kultury ludowej.

Katalog będzie ogólnodostępny poprzez stronę internetową muzeum.

Katalog „Z głowy prababci – czepki, kopki, klapice...” z kolekcji Muzeum Okręgowego w Lesznie powstał dzięki dofinansowaniu z programu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Wspieranie działań muzealnych” oraz dotacji Samorządu Województwa Wielkopolskiego.

Patronat honorowy nad wystawą i publikacją objęli: Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Narodowy Instytut Dziedzictwa i Marszałek Województwa Wielkopolskiego. Rolę patronów medialnych przedsięwzięcia pełnią: TVP Kultura, Kultura u Podstaw, Radio Poznań, Radio Eska, Radio Elka, Głos Regionu, gazeta ABC, gazeta Leszczyński.